

#VsakDan8Marec / učna ura ob mednarodnem dnevu žensk

Predviden čas za izvedbo: 45 minut

Potrebni učni pripomočki: tabla in pisalo, listi A4 in dva debelejša flomastra za zapis odgovorov.

Metoda dela: kviz, predstavitev primerov, razprava

❖ Cilji učne ure:

- spodbujanje razprave o enakosti spolov (močnejše zaznavanje spolne neenakosti, predvsem nevidnosti ženskih ustvarjalk, znanstvenic, izumiteljic in stereotipiziranja njihovih del; spoznavanje pomembnih zgodovinskih mejnikov v pridobivanju pravic; obenem krepitev zavedanja dijakin in dijakov, da je družbeni spol pomemben, ne pa edini dejavnik pri oblikovanju identitete (intersekcionalni pristop) in krepitev njihove občutljivosti do vprašanja, kakšni ukrepi bi lahko odpravili ali vsaj zmanjšali spolno neenakost;
- spodbujanje razprave o enakosti spolov v vsakdanjem življenju (spolna neuravnoteženost med različnimi poklici ter finančno in statusno razvrednotenje poklicev, v katerih prevladujejo ženske, t.i. "feminizacija dela");
- pridobivanje veščin razpravljanja in argumentiranega zagovarjanja svojih stališč;
- spoznavanje zgodovine in pomena mednarodnega dneva žensk, ki ga obeležujemo 8. marca.

❖ Razlaga za profesorice in profesorje:

Učna ura je pripravljena za izvedbo ob mednarodnem dnevu žensk, vendar jo je mogoče vključiti v pouk tudi med letom. Osrednji cilj učne ure je namreč med dijakinjami in dijaki spodbuditi aktivno razpravo na temo enakosti spolov. Spodbujanju aktivne participacije sta namenjena tako uvodni del ure kot način izvedbe. Učna ura je zasnovana kot kviz, v katerem se pomeri več skupin dijakov in dijakinj. Profesorica ali profesor pogovor lahko (s pomočjo priloženih gradiv in pojasnil k posameznim vprašanjem iz kviza) razširi na vprašanje splošne zastopanosti žensk v razmerju do moških v vsakdanjem življenju. Učno uro lahko zaključi s predstavitvijo zgodovine mednarodnega dneva žensk in njegovega pomena danes ali navezavo na kampanjo #MeToo.

❖ Učna ura

Uvodni del:

V kratkem motivacijskem nagovoru profesorica ali profesor predstavi namen učne ure: spoznavanje nesorazmerij med zastopanostjo žensk in moških a različnih področjih življenja. Nato pojasni, da bo učna ura potekala v obliki kviza, ob posameznih odgovorih, ki bodo dijake in

dijakinje presenetili ali se jim zdeli zanimivi, pa je dovolj prostora za prosto razpravo. Razprava se lahko odpre po vsakem vprašanju ali ob koncu kviza.

Osrednji del:

Dijakinje in dijaki se razdelijo v tri ali štiri skupine – odvisno od velikosti razreda. Skupine naj ne bodo večje 8 oseb. Na tablo se lahko nariše razpredelnica za beleženje točk. Dijaki_nje odgovore na vprašanja zapišejo na papir. Ko končajo, preberejo svoje dogovore. Pravilen odgovor prinese 1 točko. Čas za odgovor na posamezno vprašanje naj bo do tri minute, saj želimo, da iskanje odgovorov spodbudi razpravo v vsaki skupini dijakov in dijakinj. Ker bodo nekatera vprašanja zbudila več zanimanja, lahko ob njih odpremo prostor za razpravo. Pomagamo si lahko z izhodišči za razpravo, zapisanimi pod vsakim vprašanjem. Profesorica ali profesor lahko izbere eno (ali več vprašanj, če se odloči kviz razširiti na dve šolski uri) za širšo razpravo ter po potrebi v kviz umesti manjše število predlaganih vprašanj.

Zaključek:

Profesorica ali profesor dijake_inje vpraša, kateri odgovori so jih najbolj presenetili, katere nove informacije so s sodelovanjem v kvizu pridobili. Dijakinje in dijaki naj ob zaključku delijo svoje mnenje o pomembnosti in nujnosti mednarodnega dneva žena. Profesorica ali profesor lahko zaključno razpravo naveže na kampanjo *#MeToo*, s katero se mladi zaradi njene prisotnosti na družbenih omrežjih in vpletenosti njim znanih zvezdnic in zvezdnikov lahko lažje identificirajo kot z nekaterimi vprašanji in temami kviza. Dijakinje in dijaki lahko poskusijo odgovoriti katera vprašanja se jim zdijo najbolj povezana s kampanjo *#MeToo*.

❖ Vprašanja za kviz

1. Kdaj so si ženske na Slovenskem priborile volilno pravico?
 - a. 1893
 - b. 1910
 - c. 1945
2. Kdo je napisal prvo slovensko kriminalko?
 - a. Tadej Golob
 - b. Ljuba Prenner
 - c. Zofka Kveder
3. Kdo od spodaj naštetih je kar dvakrat prejel Nobelovo nagrado?
 - a. Albert Einstein
 - b. Marie Curie
 - c. Rosalind Franklin

4. Kdo je izrekel stavek: "Zahvaljujem se vam za priznanje moje 34-letne kariere, ki sem jo gradila v luči seksizma, mizoginije in stalnih zlorab."
 - a. Madonna
 - b. Meryl Streep
 - c. Beyoncé

5. Kdo je izrekel stavek: "Če ne morem plesati, to ni moja revolucija!"
 - a. Rosa Luxemburg
 - b. Emma Goldman
 - c. Ida B. Wells

6. Kdo je bila prva civilna oseba, ki je potovala v vesolje?
 - a. Yuri Gagarin
 - b. Valentina Tereškova
 - c. Neil Armstrong

7. Navedi ime in priimek edine ženske, ki je bila upodobljena na slovenskem tolarju.

8. Navedi ime in priimek ene ženske, ki ima v tvojem mestu postavljen spomenik.

9. Poveži naslove filmov z režiserkami:

a. Matrica	1. Maja Weiss
b. Marjetice	2. Lana Wachowski in Lilly Wachowski
c. Izgubljeno s prevodom	3. Vera Chytilová
d. Varuh meje	4. Sofia Coppola

10. Kolikšen delež povprečne bruto plače, ki jo v Sloveniji prejemajo moški danes, za enako delo prejme ženska?
 - a. 86 %
 - b. 94 %
 - c. 99 %

11. Kaj danes najbolj ogroža zdravje žensk po vsem svetu?
 - a. Nasilje v družini
 - b. AIDS

#VsakDan8Marec

c. Kajenje

12. Prva skupina bork za ženske pravice se je imenovala:

- a. Sufražetke
- b. Feministke
- c. Amazonke
- d. Partizanke

13. Kdo je feminist ali feministka?

- a. Oseba, ki verjame, da so moški vredni več kot ženske.
- b. Oseba, ki verjame, da so ženske vredne več kot moški.
- c. Oseba, ki verjame, da so ženske in moški enakovredni, pa niso.
- d. Ženska.

❖ Vprašanja za kviz z gradivi za razlago in razpravo

Vprašanje: Kdaj so Slovenke prejele volilno pravico?

- a. 1893
- b. 1910
- c. **1945**

Pojasnilo k odgovoru: Na začetku razvoja sodobne demokracije je bila volilna pravica omejena na ozek krog ljudi, ki so izpolnjevali volilne cenzuse. Sprva je prevladoval premoženjski cenzus, ki je bil na začetku zelo visok, z njegovim nižanjem pa se je število volivcev višalo. Pogosto je bila volilna pravica omejena tudi s cenzusom izobrazbe, ponekod pa s cenzusom pismenosti. Splošna volilna pravica za moške je bila uvedena leta 1848 v Franciji in Švici, 1869 v Nemčiji, 1907 v Avstro-Ogrski in do leta 1920 v vseh zahodnoevropskih državah.

Prve zahteve po ženski volilni pravici so se pojavile po francoski revoluciji (1789–1794). Na prvem shodu za ženske pravice v zvezni državi New York leta 1848 so razglasili, da so ženske in moški po rojstvu enaki. Francoske feministke so leta 1869 ustanovile časopis *Pravica žensk* in si leta 1900 uspešno izborile vstop v pravni poklic ter leta 1907 pravico poročenih žensk, da razpolagajo s svojim zaslužkom. Nova Zelandija je bila prva država na svetu, ki je ženskam podelila volilno pravico leta **1893**.

Ženska volilna pravica je bila uvedena v mednarodno pravo leta 1948, ko je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela Splošno deklaracijo človekovih pravic. Dodatno jo je potrdila Konvencija o odpravi diskriminacije žensk, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN leta 1979. Začela je veljati 3. septembra 1981, ko jo je sprejelo 20 držav. Ponekod ženske še vedno nimajo volilne pravice

Volilna pravica je bila na Slovenskem uvedena **leta 1848**. Štajerski deželni stanovi so zborovali v Gradcu in sklenili, da bodo **ženske volile preko posrednika**. Po naslednjem patentu iz 17. 3. 1849 so imele volilno pravice mladoletnice preko skrbnika, poročene ženske preko moža, vdove, ločene in neporočene ženske pa preko posrednika. Volilna pravica je bila po zlomu absolutizma leta 1861 uvedena glede na davčni cenzus (koliko neposrednih davkov je državljan plačal) in izobrazbo (volili so lahko tudi duhovniki, učitelji, profesorji, uradniki), ni bila pa povezana s starostjo in spolom.

V obdobju vzpona liberalizma je bila na deželni ravni volilna pravica omejena na moške, samo na Goriškem volilna pravica ni bila vezana na spol. Na Kranjskem je bila volilna pravica za

#VsakDan8Marec

davkopllačevalke uvedena leta 1886, v Ljubljani pa leta 1887. **Volilno pravico so ženske imele, a niso smele priti na volišče. Leta 1910 pa so jim bila vrata na volišče tudi dejansko odprta, a so volile na posebnem volišču.**

Ženske so odigrale pomembno vlogo v narodnem gibanju: delovale so v različnih ženskih društvih, podpirale so ustanavljanje slovenskih šol, med prvo svetovno vojno so zbirale podpise za podporo Majniški deklaraciji, leta 1897 so v Trstu ustanovile časopis [Slovenka](#). Leta 1902 je Društvo slovenskih učiteljic oblikovalo zahtevo po volilni pravici. Po prvi svetovni vojni so se vse tri politične sile (liberalna, katoliška in socialdemokratska) zavzele za sprejem ženske volilne pravice. Toda v državnem okviru Kraljevine SHS so bile vse zahteve zavrnjene. Uradni list je po prvi svetovni vojni 15. maja 1920 uvedel splošno volilno pravico na občinskih volitvah, tako so volili vsi, moški in ženske, ki so bili stari nad 21 let. S tem je bila v Sloveniji prvič uzakonjena splošna ženska volilna pravica. Liberalci v Beogradu pa so 17. februarja 1921 to uredbo črtali. **Splošno volilno pravico so ženske ponovno pridobile in uveljavile šele leta 1945.**

Več: https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%BDenska_volilna_pravica

Izhodišča za pogovor: Vprašamo dijake in dijakinje, kako bi se počutili, če bi o zadevah, ki se tičejo celega razreda (npr. kam bodo šli na zaključni izlet), lahko odločala le polovica dijakov/diakinj (npr. samo punce, samo fanti). . Zakaj je taka ureditev problematična? Zakaj je bila po njihovem mnenju volilna pravica na začetku omejena (glede na višino prihodkov, izobrazbo, spol ipd.)?

Vprašanje: Kdo je napisal prvo slovensko kriminalko?

- a. Tadej Golob
- b. Ljuba Prenner**
- c. Zofka Kveder

Pojasnilo k odgovoru: Ljuba Prenner, roman *Neznani storilec* (1939).

Ljuba Prenner (1906–1977). Leta 1936 je diplomirala na Pravni fakulteti v Ljubljani. Sodno prakso in odvetniško pripravništvo je do leta 1939 opravljala v Slovenj Gradcu, nato se je preselila v Ljubljano. Istega leta je napisala prvo kriminalko v slovenščini, *Neznani storilec*, in postala članica Društva slovenskih pisateljev. Leta 1941 je končala doktorski študij prava in se kot članica Komunistične partije Slovenije (KPS) vključila v Osvobodilno fronto (OF), iz KPS pa je kasneje

izstopila. Kot državna uradnica v ljubljanski upravi in tajna sodelavka OF je v času okupacije reševala zaprte Slovence iz italijanskih zaporov in taborišč.

Že pred drugo svetovno vojno se je uveljavila kot pisateljica. Pisala je črtice, drame, komedije, librete, povesti in romane. Svoja dela je začela objavljati v časopisu *Jutro* (1928-1930) in reviji *Ženski svet* (1930). Poleg krajših spisov pa je leta 1929 napisala tudi otroško zgodbo *Skok, Cmok in Jokica* ter roman *Trojica*. Leta 1936 je objavila povest *Življenje za hrbtom*, ki govori o obdobju po prvi svetovni vojni, tri leta pozneje (1939) pa je objavila že omenjeni roman *Neznani storilec*. Napisala je tudi dramo *Veliki mož*, ki je bila uprizorjena leta 1943, šaloigro *Vasovalci* (1950) in libreto za opero *Slovo od mladosti* (1954). Kar nekaj proznih del, kot so *Bruc*, *Pod prisilno upravo* in *Prebujenje umetnika*. Kot pravnica je bila izjemno uspešna in resnicoljubna. Njene obravnave je večkrat z zanimanjem spremljalo tudi navadno občinstvo. Po vojni je krilo zamnjala za hlače, v krogu prijateljev se je pogosto naslavljala z moškim spolom in zelo rada je plesala.

Več: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ljuba_Prenner

Zofka Kveder (1878–1926) je bila ena izmed prvih slovenskih pisateljic, prevajalk, urednic in založnic. Pri enaindvajsetih letih je v Trstu prevzela urejanje revij *Edinost*. Deset let (1904–1914) je urejala revijo *Domači prijatelj*, ki je izhajala v Pragi. Tu so objavljali Ivan Cankar, Vida Jeraj, Anton Aškerc. Od leta 1917 do 1920 je izdajala mesečnik *Ženski svet*, ki ga je leta 1918 preimenovala v *Jugoslovansko ženo*. Leta 1921 je izdala in uredila *Almanah jugoslovanskih žena*. Prve članke na temo družbenega položaja žensk je pričela objavljati v reviji *Slovenka*, kasneje pa še v *Slovenskem narodu*, *Edinosti* in *Jugoslovanski ženi*. Tu je pogosto objavljala besedila o pravicah žensk do dela, volitev in izobrazbe. Zavzemala se za emancipirano žensko, ustvarjalko in izobraženko. Poudarjala je, da emancipirane ženske niso sovražnice moških in naj se jih ti ne bojijo. Želela je dokazati, da je emancipirana ženska lahko tudi soproga in mati. Tudi v leposlovnih delih prikazuje ovire (npr. nezaželena nosečnost, dojenje, neplodnost), ki ženskam preprečujejo pot do neodvisnosti. O emancipaciji ni le pisala, tudi živela jo je. (Vir: Wikipedija)

Tadej Golob (1967) je slovenski pisatelj, novinar, kolumnist in alpinist. Kot pisatelj je nase opozoril leta 2010, ko je za svoj roman *Svinjske nogice* prejel nagrado kresnik. Leto pozneje je izšel mladinski pustolovski roman *Zlati zob*. Po avtobiografijah Petra Vilfana in Zorana Predina je v 2013 izšel roman za odrasle *Ali boma ye!* in pa zgodba za otroke *Kam je izginila Brina?*. Leta 2017 je izšel roman *Jezero*, njegova prva kriminalka.

Izhodišča za pogovor: Koliko pisateljic in pesnic je v berilu, ki ga uporabljamo? Zakaj menite, da jih je tako malo? Katere žanre najprej pripišemo ženskam in katere moškim?

1. **Literarni kanon:** je osredotočen na književnike (moške), iz česar lahko dijaki in dijakinje napačno sklepajo, da:
- ženske v književnosti niso sposobne vrhunskih dosežkov;
 - da je književnost izrecno moška zadeva, zato ženske obravnavajo zgolj kot spremljevalke moških karier.

“Še na slabšem so ustvarjalke, (...) ki jih že njihov položaj potiska na obrobje, kot so zamejske ali priseljske avtorice, avtorice, ki tematizirajo homoerotične odnose, znanstvenice, ki se posvečajo ‘ženskim pisavam’ in tudi razslojene (...), ostarele ali preminule ustvarjalke.” - Prof. Katja Mihurko Poniž, dekanja Univerze v Novi Gorici

“Berilo za splošno izobrazbo in literarni kanon najpomembnejših pisocih ljudi sta sestavljena iz del pisateljv. Pisateljic je med njimi le toliko, da so ‘izjema, ki potrjuje pravilo’. Včasih je celo ena sama, tako da ni mogoče reči, da ni nobene.” - Barbara Simoniti, pesnica, pisateljica in prevajalka

2. **"Ženska pisava":** ker "moška pisava" ne obstaja, je tudi izraz "ženska pisava" vsebinsko prazen. Najpogosteje je rabljen slabšalno (izjema je francoski koncept *écriture féminine*) in namenjen diskreditaciji književnic kot "posebnih" ali "partikularnih" v odnosu do "univerzalne", domnevno "spolno nezaznamovane" pisave moških.

Posledice so zapostavljenost ustvarjalk pri:

- vseh večjih pobudah (npr. urejanju zbranih del - dočakala jih je samo pisateljica Zofka Kveder);
- postopkih (kritiška obravnavava, vrednotenje in vključevanje v učne načrte, tudi v maturitetna vprašanja);
- dosežkih (uvrstitev v antologije, učbenike, podelitev nagrad).

“Ko smo v osemdesetih letih začenjale, ni bilo v Ljubljani nobene urednice, nobene kritičarke, nobene literarne novinarka. Takrat je bilo še običajno, da je v recenziji pisalo: ‘To je tako drugačna, ženska poezija.’ (...) Ta oznaka bi zares kaj povedala, ko bi obstajala “moška pisava”, glede na katero bi jo opredeljevali.” - Barbara Simoniti

“Leta 2004 je dr. Irena Novak - Popov pri Založbi Tuma izdala na desetine pesnic, za katere večinoma niti slišal nismo, ker se niso nikoli prebile v sprejeti literarni kanon. Uvrstitev v antologijo je zavrnila le Svetlana Makarovič, ki v velikem loku izogne vsemu, kar ima oznako ‘žensko’. Že ve, zakaj.” - Barbara Simoniti

Kdo od spodaj naštetih je kar dvakrat prejel Nobelovo nagrado?

- a. Albert Einstein
- b. Marie Curie**
- c. Rosalind Franklin

Pojasnilo k odgovoru: Decembra 1903 je Švedska kraljeva akademija podelila Nobelovo nagrado za področje fizike Pierru Curieju, Marie Curie in Henriju Becquerellu kot priznanje za izjemno raziskovalno delo na področju pojava radiacije. Sprva je odbor nameraval nagrado podeliti le Pierru Curieju in Henriju Becquereli, vendar je eden od članov odbora in zagovornik ženskih znanstvenic, švedski matematik Magnus Goesta Mittag-Leffler, dosegel, da so po njegovi pritožbi k nominaciji dodali Mariejino ime. Marie Curie je prva ženska na svetu, ki je prejela Nobelovo nagrado. Še več, poleg Linusa Paulinga je tudi edina prejemnica Nobelovih nagrad za kar dve različni področji.

Več o Marie Curie: <http://www.kvarkadabra.net/2005/07/mariecurie/>

Izhodišča za pogovor: Kakšne podobe o spolih in razmerju med spoloma posredujejo učbeniki, ki so eno najpomembnejših sredstev izobraževanja? Koliko je v njih predstavljenih in obravnavanih znanstvenic, njihovih dosežkov? Koliko se o enaki zastopanosti pogovarjamo z vidika zgodovinske obravnave in interseksionalnosti (prepletanja etničnega, razrednega, ekonomskega položaja posameznice, pa tudi možnosti šolanja, volilne pravice, družinskega in kariernega načrtovanja ipd.), ki so nujno potrebni za de-stereotipizacijo »nezmožnosti« oziroma »nezainteresiranost« žensk za znanstvene poklice in tehnologijo? Če ženske niso imele (določenih) pravic in so doživljale nepravilnost, če do šolanja niso prišle ali so se v posamezne vede težko prebile, potem se mora o tem govoriti, to problematizirati in o tem ozaveščati. Ker je spolna identiteta vezana na kontekst, v katerem smo odraščali, moramo že mlade ljudi poučiti o družbenem kontekstu, ki vpliva na izbiro poklicev, oblike diskriminacije, ki jih znanstvenice doživljajo na svojem delovnem mestu in »neprijetnost« znanosti med ženskami. Je ta proces povezan tudi z medijskimi reprezentacijami žensk in ženskega telesa?

Dijakinje in dijake vprašamo, koliko znanstvenic se pojavlja v njihovih učbenikih. Zakaj menijo, da je razmerje med številom znanstvenic in znanstvenikov takšno, kot je? Debato se lahko razširi na primere iz vsakodnevnega življenja: kakšni so stereotipi, kateri poklici so feminizirani/maskulinizirani, kako sami doživljajo delitev po spolu, kakšna je njihova družinska situacija pri gospodinskem delu, ipd.

Kdo je izrekel stavek: "Zahvaljujem se vam za priznanje moje 34-letne kariere, ki sem jo gradila v luči seksizma, mizogenije in stalnih zlorab."

- a. **Madonna**
- b. Meryl Streep
- c. Beyoncé

Pojasnilo k odgovoru: To je povedala Madonna na podelitvi Billboardove nagrade za žensko leta (Woman of the Year, 9. decembra 2016). V svojem govoru je opisala delo v glasbeni industriji in dodala: "Ni pravil – če si moški. Če si ženska, pravila so. Med njimi je tudi pravilo, da kot ženska moraš igrati igro. Lahko si lepa in prikupna in seksi. Vendar se ne obnašaj preveč pametno. Ne imej mnenja, ki odstopa od *statusa quo*. Moški te lahko objektivirajo, , lahko se oblačiš zapeljivo, vendar pri tem ne bodi samozavestna. In ne, ponavljam, ne deli svojih spolnih fantazij s svetom. Bodi to, kar želijo moški, še pomembneje pa bodi to, s čimer drugih žensk ne spravljaš v negotovost, ko si v družbi moških. In nazadnje, ne staraj se. Kajti staranje je greh. Kritizirali te bodo in tvojih pesmi gotovo ne bodo predvajali po radiu."

Madonna je umetniško ime Louise Veronice Ciccone (1958). Madonna se je z dvanajstimi leti vpisala v več katoliških visokih šol (St. Andrew, St. Fredericks, Montmartre). Tam se je naučila jazza, plesa, baleta in vadila je gimnastiko. Nato je pri 17-ih letih odšla v New York, kjer se je želela uveljaviti v sodobnem plesu. Po nastopih s pop skupinama *Breakfast Club* in *Emmy*, je leta 1983 izdala svoj prvi solistični album. Madonna v svojem delu raziskuje religiozno simboliko in seksualnost, zato je bila v poznih 1980-ih letih deležna tudi zgražanja s strani Vatikana.

Madonna je kot feministična ikona izzvala različna mnenja po vsem svetu. Pogosto jo povezujejo s feminističnim gibanjem, saj velja za revolucionarno osebnost, ki je preizpraševala meje med spoloma. Močno je vplivala na miselnost in ravnanje mladih žensk, ter na načine, kako družba interpretira te spremembe.

Izhodišča za pogovor: Kakšne so izkušnje dijakov in dijakinj z dvojnimi merili? So kdaj dobili občutek, da za njih veljajo drugačna pravila zaradi spola? V kakšnih okoliščinah se jim to dogaja? V katerih glasbenicah vidijo svoje vzornice? Zakaj ravno te?

Kdo je izrekel stavek: "Če ne morem plesati, to ni moja revolucija!"

- a. Rosa Luxemburg
- b. **Emma Goldman**
- c. Ida B. Wells

Pojasnilo k odgovoru: **Emma Goldman** (1869-1940) je bila ameriška politična aktivistka, znana kot ena prvih zagovornic anarho-komunizma in feminizma. Bila je tudi ena prvih zagovornic kontracepcije.

Njeno prepričanje, da je **nezanjje nabolj nasilen element sodobne družbe**, je bilo povod za ustanovitev političnega in literarnega časopisa *Mati Zemlja* (Mother Earth), ki je izhajal med letoma 1906 in 1917. Časopis je imel bralce tudi zunaj ozemlja ZDA. Svoj vpliv v ZDA je Emma Goldman razširila z nacionalno predavateljsko turnejo v imenu časopisa. Pred vedno številčnejšo publiko je govorila o svojih političnih in družbenih nazorih ter podpirala lokalne delavske in politične boje. Na turneji leta 1910 je tako nastopila 120-krat pred skupno 25.000 ljudmi v kar 35 mestih po ZDA. Njeni govori so se dotikali raznolikih tem. Prozo in dramatiko je razumela kot močni gonilni sili za prebujanje družbenih sprememb, posebej na področju enakosti spolov. Kot predstavnica gibanja *Sodobna šola* (Modern School), ki se je zavzemalo za neodvisnost in kreativnost, je pogosto trdila, da so šole prostori, ki ubijajo duha otrok in jih ukaluplja v bitja, odtujena od samih sebe. Njeno prepričanje, da je pomembno širiti izkušnje posameznikov, je imelo poseben pomen za ženske. Emma Goldman se je zapisala v zgodovino zaradi svojega pionirskega dela na področju ženske osvoboditve, posebej uveljavljanju kontracepcije kot osnovnega pogoja za seksualno in ekonomsko osvoboditev žensk. Emma Goldman je verjela, da je zakon, ki ženskam onemogoča dostop do kontracepcije, splošni simptom družbene in ekonomske nepravilnosti ter poseben vidik zatiranja žensk. Vztrajala je pri stališču, da je **boj za nadzor žensk nad njihovim lastnim telesom del širšega boja proti socialnim, ekonomskim in političnim okoliščinam, ki spodbujajo in ohranjajo neenakost**.

Več: https://sh.wikipedia.org/wiki/Emma_Goldman

Izhodišča za razpravo: Z dijaki in dijakinjami se lahko pogovorite o tem, zakaj je brezplačno dostopna kontracepcija za ženske tako pomembna. Vprašate jih lahko, katere oblike kontracepcije poznajo. Kako dostopnost kontracepcije in možnost svobodnega odločanja o oblikovanju družine vplivata na življenje mladih? Zakaj je ples tako pomemben?

Kdo je bila prva civilna oseba, ki je potovala v vesolje?

- a. **Valentina Tereškova**
- b. Neil Armstrong
- c. Jurij Gagarin

Pojasnilo k odgovoru: Valentina Tereškova je bila **prva ženska**, ki je 16. junija **1963** v *Vostoku 6* poletela v vesoljski prostor. Po končani šoli je delala v tovarni gum in nato študirala inženirstvo. V

#VsakDan8Marec

domačem letalskem društvu se je naučila skakati s padalom. Leta 1962 so jo izbrali za ženski kozmonavtski zbor. Od več kot štiristo prosilk so jih izbrali le pet: Tatjano Kuznecovo, Irino Bajanovno Solovjovo, Žano Jerkino, Valentino Leonidovno Ponomarevo in Tereškovo. **V svojem prvem vesoljskem poletu je bila tudi prva civilna članica posadke** (običajno so posadko sestavljali člani, ki so bili poklicni vojaki/vojakinje). Čeprav so načrtovali nadaljnje polete s posadkami, kjer bi sodelovale tudi ženske, je trajalo 19 let, da je poletela naslednja, Svetlana Jevgenjevna Savicka. Nobena od drugih petih izbranih kozmonavtk ni nikoli poletela. Bile so le nadomestne kozmonavtke. Po svojem prvem poletu je študirala na Letalski akademiji Žukovskega in diplomirala leta 1969 kot kozmonavtska inženirka. Tega leta so tudi razpustili žensko kozmonavtsko skupino. Leta 1977 je s področja inženirstva doktorirala. Zaradi njenega slovesa so jo izbrali na več političnih položajev. Od leta 1969 do 1991 je bila članica centralnega komiteja komunistične partije. Leta 1997 so jo na ukaz predsednika upokojili in je prenehala delovati v letalstvu in kozmonavtskem zboru. Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Valentina_Tereshkova

Neil Armstrong je dosegel svetovno slavo kot prvi človek, ki je hodil po površini Lune (1969).

Jurij Gagarin je uradno kot prvi človek poletel okoli Zemlje (1961, čas v vesolju 1 ura, 48 minut).

Navedi ime in priimek edine ženske, ki je bila upodobljena na slovenskem tolarju:
Ivana Kobilca

Pojasnilo k odgovoru: Upodobljena je bila na bankovcu za 5.000 tolarjev.

Ivana Kobilca velja za najpomembnejšo slovensko slikarko. Po socialnem izvoru, načinu življenja, umetnostnih idealih in delu je bila izrazito meščanska umetnica. Pripadala je generaciji slovenskih realistov, ki so najpomembnejša dela ustvarili v osemdesetih letih 19. stoletja. Kobilčin najdragocenejši prispevek k slovenski umetnosti je nastal, ko je živela v tujini (Pariz, Berlin, Muenchen), in je domovino le obiskovala. Težišče je bilo v figuralnem slikarstvu, še posebej portretu in žanrskih upodobitvah iz kmečkega in meščanskega življenja. Ilustrirala je tudi *Pesmi* / Simona Jenka (1896).

Več: <http://m.delo.si/sobotna/ivana-velika.html>

V strokovnih besedilih o Kobilci vedno znova najdemo navedbo, da ni bila sprejeta na nobeno izmed likovnih akademij, niti na Dunaju niti v Münchnu, nikjer pa ob tem nisem zasledila podatka, da konec 19. stoletja nobena likovna akademija v Evropi ni sprejemala študentk. Podatek, da Kobilce niso sprejeli na likovno akademijo, je zavajajoč in zbudi občutek, da Kobilčino slikarstvo ni bilo dovolj dobro. Tudi kasnejši pogoji njenega šolanja so obravnavni samo z vidika likovnoformalnih izhodišč. Podobne nejasnosti zasledimo tudi pri interpretacijah njene poklicne uveljavitve. Sociološke in zgodovinske študije o položaju žensk v likovni umetnosti pa nam odstirajo vpogled v svet “separiranih sfer umetnosti”, kjer so se hočeš-nočeš gibale ženske v 19. stoletju, tudi Ivana Kobilca, ki se je skupaj s slikarkami münchenske skupine aktivno borila za enakovreden status likovnih umetnic tako kar se tiče možnosti šolanja kot glede kasnejše uveljavitve, vendar so bili rezultati njihovih prizadevanj uresničeni šele kasneje, v 20. stoletju.

Dovolj zgodaj je spoznala, da tudi če je vse življenje živela v tujini, največ priznanja lahko dobi ravno doma, v Sloveniji, kjer likovne akademije sploh ni bilo, niti ene same galerije niti likovne kritike, zato tudi “separiranih sfer za ženske umetnice” ni bilo. Slabo izdelana kulturna politka na likovnem področju v Sloveniji in slabo poznavanje razmer v velikih centrih ter dopadljivost in neproblematičnost Kobilčinega slikarstva so slikarki omogočili relativno dober uspeh že med sodobniki. Razen nekaj kritičnih in ciničnih pripomb na račun “ženske roke” sta ji bili tako kritika kot publika naklonjeni. Šele kasneje, s sistematizacijo modernističnega slikarstva, postane Kobilčino slikarstvo “konservativno”.

Kobilčin uspeh v domovini pa ne pomeni, da “separirane ženske sfere”, v katerih se je bila prisiljena gibati med svojim bivanjem v velikih umetnostnih središčih, niso močno vplivale na njeno slikarstvo. Poznavanje razmer, v katerih

(Vir: Tanja Mastnak: Ivana Kobilca in možnosti likovnega izobraževanja za ženske v 19. stoletju, ČKZ, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BXV1YDFL/>)

Izhodišča za razpravo: Glej vprašanje o prejemnikih Nobelove nagrade. Vprašanje se lahko naveže tudi na vprašanje dostopnosti izobraževanja za ženske skozi zgodovino. Ženske so se lahko na

univerzo v Sloveniji vpisale šele po letu 1897 (Visokošolsko izobraževanje v Ljubljani se je začelo leta 1704. Popolna univerza v Ljubljani, sprva pod imenom *Écoles centrales*, je bila ustanovljena leta 1810 v času Napoleonovih Ilirskih provinc.).

Navedi ime in priimek ene ženske, ki ima v tvojem kraju postavljen spomenik:

Izhodišča za razpravo: Katere posameznice so pomembne z vidika zgodovine vašega kraja? Koliko ulic v mestu nosi imena žensk? So dosežki žensk manj pomembni – glede na ostala vprašanja lahko sklepamo, da ženske igrajo pomembno vlogo v razvoju znanosti, umetnosti in politike. V kakšnih vlogah se običajno pojavljajo ženske na javnih obeležjih? Ali imajo ženske manj spomenikov zato, ker so jim tradicionalno pripisane vloge, ki pritičejo zasebni sferi naših življenj?

Poveži naslove filmov z režiserkami:

- Matrica (The Matrix, 1999)
- Marjetice (Daisies, 1966)
- Izgubljeno s prevodom (Lost in Translation, 2003)
- Varuh meje

- Maja Weiss
- Lana Wachowski, Lilly Wachowski
- Vera Chytilová
- Sofia Coppola

Odgovori s pojasnili:

a 2: Transspolni ženski Lana in Lilly Wachowski, sta pod režijo podpisani kot "Bratje Wachowski" (The Wachowski Brothers).

b 3: Vera Chytilová je ena najvidnejših predstavnic češkega novega vala. V svojih filmih se pogosto ukvarja z moralnimi problemi družbe. Film *Marjetice* (originalni naslov *Sedmikrásky*, komedija/drama) govori o dveh najstnicah, ki skušata razumeti svet in svoje življenje. Ko ugotovita, da je svet slab in da bo slej ko prej pokvaril tudi njiju, se lotita niza destruktivnih dejanj. Film je bil ob izidu nemudoma prepovedan. Film z angleškimi podnapisi je objavljen na YouTubeu (<https://www.youtube.com/watch?v=qKylXYwaLuc>).

c 4: Sophia Coppola je prva Američanka in tretja ženska, ki je bila nominirana za Oskarja za najboljšo režijo (2004). Pred njo sta bili nominirani Jane Campion (Nova Zelandija) in Lina Wertmüller (Italija). Leta 2004 je prejela tudi Oskarja za najboljši scenarij. Oskarje podeljujejo od leta 1929.

d 1: Maja Weiss je prva ženska, ki je v Sloveniji režirala celovečerni film – *Varuh meje* leta 2002. Leta 2007 je posnela svoj drugi celovečerni film *Istalacija ljubezni*, ob tem pa vrsto kratkih in

dokumentarnih filmov. Leta 1997 je bila pobudnica, selektorka in organizatorica prvega *Maratona ženskega filma in videa* v Sloveniji.

Izhodišča za razpravo: Poznaš še katero režiserko? Slovensko režiserko? Letošnja nagrada za najboljšo režijo Festivala slovenskega filma Vesna je bila podeljena Hanni W. Slak za film Rudar. Ali dijakinje in dijaki menijo, da obstaja povezava med manjšo prepoznavnostjo režiserk in sporočilom kampanje #MeToo?

Kolikšen delež povprečne bruto plače, ki jo v Sloveniji prejema moški danes, za enako delo prejme ženska?

- a. 86 %
- b. 94 %**
- c. 99 %

Pojasnilo k odgovoru: Kljub nenehnemu boju žensk za enako plačo, v letu 2017 prihaja do vrzeli, ki jih ni moč pojasniti. Tako je Evropski inštitut za enakost spolov predstavil najnovejše rezultate indeksa enakosti spolov v Evropski uniji, ki kaže na razliko med ženskami in moškimi, pri čemer upošteva šest glavnih področij, ki so pomembna za njihovo enakost: delo, denar, znanje, čas, moč in zdravje. Plače žensk v Sloveniji so še vedno nižje od plač moških na enakih položajih. Statistični urad Republike Slovenije opozarja, da je po začasnih podatkih letne strukturne statistike plač, ki temelji na obstoječih administrativnih virih, v letu 2015 »povprečna letna bruto plača, preračunana na mesec, znašala 1.649 evrov; povprečna bruto plača moških je znašala 1.695 evrov, povprečna bruto plača žensk pa 1.594 EUR ali **94,0 % povprečne bruto plače moških**«, tako je bila povprečno nižja **za 101 evra**. (Vir: SURS) Po podatkih Združenja svobodnih sindikatov Slovenije ta razlika v slovenskih zasebnih podjetjih znaša, ko odstranimo vse druge dejavnike razen spola, tudi do 25%.

Po podatkih portala Plača.si, ki na skupnem vzorcu, ki obsega že preko 33.000 vnosov plač, vidimo sledeče: v **finančnem svetovanju in zavarovalništvu** so plače moških za 20 odstotkov višje od plač žensk, medtem ko so v **trgovinah na drobno** plače moških 15 odstotkov višje. V **bančništvu** so ženske slabše plačane od moških za 13, v **državni upravi** pa za 7,6 odstotkov. (Vir: placa.si)

Izhodišča za razpravo: Vprašajte dijake_inje, zakaj prihaja do takšnih razlik. Kako jih lahko pojasnimo? Kakšne so posledice takšnih razlik? (Nižja socialna varnost, nižje pokojnine, slabši življenjski standard, večja možnost za finančno odvisnost od partnerja in porušeno ravnovesje moči v partnerskem razmerju).

Dodatek – ogled videa (različne cene za ženske in moške glede na razliko v plačilu):

<https://www.facebook.com/ShortListMagazine/videos/10155089141263947/>

Kaj je največja grožnja za zdravje žensk po vsem svetu?

a. Nasilje v družini

b. AIDS

c. Kajenje

Pojasnilo k odgovoru: Pandemija obsega 33,3 milijona okuženih ljudi, od tega 30,8 milijona odraslih, 16 milijonov oseb je ženskega spola, starejših od 15 let, in 2,5 milijona je otrok, mlajših od 15 let. Vsako leto se na novo okuži približno 2,5 milijona ljudi in 1,8 milijona ljudi umre zaradi aidsa. Največ okuženih je v podsaharski Afriki (22,5 milijona ljudi), v zadnjem obdobju pa se okužba najhitreje širi v državah bivše Sovjetske zveze in v južni in jugovzhodni Aziji.

Na drugem mestu se **kot razlog nahaja nasilje v družini**. Nevladne organizacije v Sloveniji ocenjujejo, da je nasilje prisotno v vsaki peti družini v Sloveniji, da je posiljena vsaka sedma ženska in da le 5 odstotkov vseh žensk z izkušnjo nasilja poišče kakršnokoli pomoč. (Vir: Zavod EMMA, <http://zavod-emma.si/o-nasilju/nasilje-nad-zenskami/>)

Skoraj četrtnina Slovencev (22,4 %) pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad ženo/partnerko (Sedmak et al., 2006). Ljudje predvsem opažajo psihično (16,6 %) in fizično (15 %) nasilje, za tem pa tudi ekonomsko (4,8 %) in spolno nasilje (2,8 %) (Sedmak et al., 2006). Podatki, ki govorijo o lastnih izkušnjah z nasiljem, kažejo podobno sliko. Po 15. letu starosti je v družini ali partnerskem odnosu doživelo fizično nasilje 23 % žensk. Najpogosteje so o tem poročale tiste med 18. in 49. letom, še posebej pogosto pa v starostni skupini od 30 do 39 let (22 %) in od 40 do 49 let (23,8 %) (Leskošek et al., 2010). 6,5 % žensk je po 15. letu doživelo spolno nasilje, najpogosteje o tem poročajo ženske, stare od 40 do 49 let (34 %) in tiste med 30. in 39. letom (23,4 %). Ženske po 15. letu poročajo tudi o izkušnji premoženjskega nasilja (14,1 %) in omejevanju gibanja in stikov (13,9 %), daleč najpogostejše pa je psihično nasilje (49,3 %) (Leskošek et al., 2010).

(vir: <https://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Pavsic-Mrevlje.pdf>)

Izhodišča za razpravo: Z mladimi na tem mestu lahko spregovorite o medvrstniškem nasilju. Ali se dogaja na vaši šoli? Se o tej temi sploh govori? Ali imajo žrtve nasilja osebo, na katero se lahko obrnejo? Katere oblike so najpogostejše?

Nasilja ne moremo enačiti s konfliktom. Do konflikta pride, ko imata dve osebi različni, nasprotujoči ali izključujoči se želji. Cilj reševanja konflikta je priti do dogovora, ki je uresničljiv in

sprejemljiv za obe osebi, pri čemer mora med osebama obstajati ravnovesje moči. Dobro razrešeni konflikti odnos utrdijo in osvežijo. Po drugi strani pa se z nasiljem zrušijo meje drugega. Povzročitelj vsili potrditev svoje dominacije in podrejenost žrtve. Nasilje se najpogosteje dogaja v družinskih oziroma partnerskih odnosih. Pomembno je vedeti, da so kar v 90% žrtve nasilja ženske s strani moških, zato se v Društvu za nenasilno komunikacijo problemu nasilja nad ženskami še posebej posvečajo. Menijo namreč, da se pojav nasilja nad ženskami ohranja zaradi napačnih načinov socializacije žensk in moških prek tradicionalnih prepričanj o moški in ženski vlogi v družbi. Zaradi tradicionalno določene vloge otroka in tradicionalnih načinov vzgoje se v družbi ohranja tudi nasilje nad otroki. (Vir: Društvo za nenasilno komunikacijo, <https://www.drustvo-dnk.si/>)

Nasilje nad ženskami je ena od najbolj razširjenih in skritih oblik kršitev človekovih pravic. Temelji na neenakovrednih družbenih odnosih med spoloma, izvira iz neenakomerne porazdelitve zasebne in družbene moči med spoloma, iz kulturnega okolja in sistema vzgoje. Nasilno vedenje je največkrat naučeno in se prenaša iz generacije v generacijo. Ženske v različnih obdobjih svojega življenja pogosto doživljajo različne vrste nasilja: nasilje v družini, trgovino z ženskami in deklicami (pridobivanje, prevoz, transfer, skrivanje ali sprejemanje deklic in žensk za namene izkoriščanja), spolno izkoriščanje in drugo kršenje spolnih in reproduktivnih pravic, nasilje v oboroženih konfliktih in spopadih, nasilje v obliki različnih tradicionalnih in kulturnih praks ipd.

(Vir: MDDZS <https://goo.gl/Sg76oN>)

Prva skupina bork za ženske pravice se je imenovala:

- a. Sufražetke
- b. Feministke
- c. Amazonke
- d. Partizanke

Pojasnilo k odgovoru: Leta 1900 je Nacionalna zveza društev za žensko volilno pravico, ki jo je vodila Millicent Garrett Fawcett, postala največja organizacija za ženske pravice v Veliki Britaniji. Njene članice so se imenovali **sufražetke** in so se borile za ženske pravice na miroljuben način. Leta 1903 je bilo ustanovljeno novo združenje sufražetk pod vodstvom Emmeline Pankhurst (1858–1928). Imele so bojevitejše metode, zborovale so, protestirale, razbijale šipe in gladovno stavkale.

Izhodišča za razpravo: Ali poznate kakšno podobno gibanje v Sloveniji? Katere inštitucije in organizacije se v Sloveniji ukvarjajo z enakostjo spolov? Ste kdaj zasledili kakšno reklamo ali plakat, ki se ukvarja z enakostjo spolov?

Primeri:

Kampanja Uravnotežimo odnose moči med spoloma

<https://www.youtube.com/watch?v=G9DYLfrjWo4>

<https://www.youtube.com/watch?v=0oMEyV24bAU>

Vprašanje: Kdo je feminist ali feministka?

- a. Oseba, ki verjame, da so moški vredni več kot ženske
- b. Oseba, ki verjame, da so ženske vredne več kot moški
- c. Oseba, ki verjame, da so ženske in moški enakovredni, pa niso.**
- d. Ženska

Pojasnilo k odgovoru:

Enakopravnost žensk in moških se nanaša na pravni vidik enakosti. Slovenska Ustava in zakoni vsem ljudem – ne glede na sploh – zagotavljajo enake človekove pravice, svoboščine in enake dolžnosti. V preteklosti ženske in moški resda nismo bili enakopravni, saj npr. zakon ženskam ni omogočal volilne pravice. S pojmom enakopravnost lahko torej presežemo stereotipno dojemanje vloge žensk in moških, npr. tudi glede odgovornosti za skrb in vzgojo otrok, saj imata po zakonu oba enake pravice in dolžnosti do otroka. Pravno-formalna enakost sama po sebi še ne zagotavlja dejanske enakosti žensk in moških, je pa njena pomembna sestavina. (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Enakost spolov ne pomeni istosti žensk in moških in je tudi ni mogoče enačiti z enakopravnostjo spolov. Vodilno načelo koncepta enakosti spolov je sprejemanje različnosti med moškimi in ženskami, enako vrednotenje vlog, norm in pričakovanj, omogočanje izbire ter polnega sodelovanja in razvoja potenciala žensk in moških v družbi brez omejevanja s stereotipi o izbranem spolu. Enakost žensk in moških pomeni enako prepoznavnost, enako moč in enako udeležnost obojih na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

Enakost spolov pomeni:

- da imajo ženske in moški **enako dostojanstvo, pravice in odgovornosti**,
- da so moški in ženske **enako udeleženi in imajo enako družbeno moč**, s katero vplivajo na načrtovanje in odločanje na vseh področjih javnega in zasebnega življenja,
- da imajo ženske in moški **enak položaj ter enake možnosti za uživanje vseh pravic**,
- da imajo moški in ženske **enake možnosti za razvoj osebnih potencialov**, s katerimi prispevajo k družbenemu razvoju,
- da imajo ženske in moški **enake koristi** od rezultatov, ki jih prinaša ta razvoj.

Kljub velikemu napredku na tem področju se neenakosti med ženskami in moškimi še vedno ohranjajo. Porazdelitev družbene moči, vpliva in dostopa do virov med moškimi in ženskami ostaja neenakomerna in neenakovredna. (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Na večini področij zasebnega in družbenega življenja so **ženske pogosteje v slabšem položaju kot moški**. Tako je na primer med brezposelnimi več žensk, ženske opravijo več neplačanega gospodinjanskega dela, več časa namenijo skrbi za otroke, zaradi družinskih obveznosti ženske pogosteje delajo s krajšim delovnim časom, za svoje delo prejemajo nižje plačilo in nižje pokojnine, ženske so pogosteje žrtve nasilja v partnerskih odnosih, so pogosteje izpostavljene revščini, manj žensk je na mestih odločanja v gospodarstvu, manj sodelujejo v procesih političnega odločanja itd. (Vir: www.uravnotezenost.si)

Feminizem bi lahko označili kot boj za socialno pravičnost, kot gibanje zoper spolno neuravnoteženo ureditev sveta. Opredelitev feminizma je mnogo, saj je gibanje skozi zgodovino in v različnih družbah imelo različne pojavne oblike in cilje delovanja. V trenutni slovenski družbi ima »biti feministka ali feminist« pogosto negativen prizvok. Neredko tiči vzrok v nerazumevanju tega družbenega gibanja. Avstralska feministka in teoretičarka Dale Spencer na takšno razumevanje odgovarja: *»Feminizem ni netil vojn, ni ubijal nasprotnikov, ni postavljaj koncentracijskih taborišč, stradal sovražnika ali ga mučil. Njegove bitke so bile bitke za izobraževanje, za volilno pravico, za boljše delovne pogoje, za varnost na ulicah, za otroško varstvo, za socialno blaginjo, za krizne centre za žrtve posilstev, za varne hiše, za zakonske reforme.«* (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Izhodišča za pogovor: Pogovorite se z dijaki_njami o razliki med enakostjo in enakopravnostjo. Od kod torej izvirajo negativne konotacije pojma feminizem?

O nas:

Društvo za promocijo žensk v kulturi - Mesto žensk

<http://cityofwomen.org/>

Nekaj zanimivih organizacij, ki se ukvarjajo z vprašanji enakosti spolov:

<http://rdecezore.org/>

<http://bodeca-neza.spol.si/>

<http://spol.si/>

<http://www.drustvo-sos.si/>

<http://metadekleta.metinalista.si/>

<https://cipke.wordpress.com/>

<https://lezbicnofeministicauniverza.wordpress.com/>

#VsakDan8Marec

<https://vstajnikesocialnedelavke.wordpress.com/>

<http://www.ljudmila.org/lesbo/>

Priprava in oblikovanje učnih ur: Ana Čigon, Tea Hvala, Urška Jež, Teja Reba, Amela Meštrovac.